

XÂY DỰNG QUY TRÌNH GIÁO DỤC KỸ NĂNG TỰ BẢO VỆ CHO TRẺ 5-6 TUỔI THEO TIẾP CẬN TRẢI NGHIỆM Ở TRƯỜNG MẦM NON

Lê Thị Thanh Huệ⁺,
Nguyễn Thị Thanh Huyền

Trường Đại học Sư phạm - Đại học Thái Nguyên
Email: hueltt@tmue.edu.vn

Received: 06/7/2022
Accepted: 28/8/2022
Published: 20/11/2022

Keywords

Self-protection skill,
experiential approach,
preschool, experience,
Northern mountainous area

ABSTRACT

Self-protection skills education for 5-6-year-old children in kindergartens in the Northern mountainous area of Vietnam has been implemented in many different forms, including experiential activities, and has initially achieved certain results, but the efficiency is not high. The content development of these educational activities is mainly designed by the teachers themselves without any specific guiding process, causing confusion in the implementation process. Therefore, the author conducted this study with the aim of proposing a process of self-protection skills education for 5-6-year-old children using the experiential approach in kindergartens with the research scope being the mountainous area in the north of Vietnam and taking into account the suitability to the local context, thereby determining the necessary conditions for the successful implementation of this process.

1. Mở đầu

Giai đoạn 5-6 tuổi là giai đoạn trẻ đang hình thành những giá trị nhân cách, giàu trí tưởng tượng, ham hiểu biết, thích khám phá, tìm tòi song còn thiếu hiểu biết sâu sắc về xã hội, còn thiếu kinh nghiệm sống, dễ bị rơi vào những tình huống nguy hiểm, không an toàn. Việc giáo dục kỹ năng tự bảo vệ (KNTBV) cho trẻ ở lứa tuổi này giúp trẻ nhanh nhạy ứng phó với những hoàn cảnh bất lợi, nguy hiểm, có khả năng thích ứng và chống chọi với mọi biến động xã hội, biết tự khẳng định mình trong cuộc sống là rất cần thiết.

Tuy nhiên, ở khu vực miền núi phía Bắc, đa số trẻ em là người dân tộc thiểu số; trường mầm non được chia ra thành nhiều điểm trường nhỏ đóng ở các thôn bản; thiếu GV và cơ sở vật chất; trẻ em thường học trong các lớp ghép độ tuổi, ít được trải nghiệm các hoạt động gắn với thực tế xã hội để nhận diện nguy cơ không an toàn và phòng tránh.

Việc xây dựng quy trình giáo dục KNTBV cho trẻ 5-6 tuổi theo tiếp cận trải nghiệm (TCTN) ở trường mầm non khu vực miền núi phía Bắc sẽ giúp GV xác định được các bước tổ chức hoạt động giáo dục KNTBV cho trẻ 5-6 tuổi theo TCTN một cách hiệu quả. Thông thường, các hoạt động được tổ chức trong trường mầm non bị chi phối bởi mục tiêu của chương trình giáo dục. Sử dụng hoạt động trải nghiệm để tích hợp mục tiêu giáo dục mầm non cũng là yêu cầu bức thiết để hướng đến phát triển năng lực của trẻ (Hoàng Thị Phương, 2016). Cần có kế hoạch cũng như quy trình tổ chức hoạt động trải nghiệm cho trẻ mầm non một cách hoàn chỉnh với các thành phần cấu trúc rõ ràng, cụ thể mới đáp ứng được yêu cầu của thực tiễn giáo dục mầm non hiện nay (Nguyễn Mạnh Tuấn và Hoàng Thị Phương, 2017). Khi thực hiện quy trình, KNTBV của trẻ sẽ được hình thành, rèn luyện, củng cố và phát triển trong môi trường trải nghiệm. Với đặc thù của giáo dục mầm non khu vực miền núi phía Bắc, quy trình tổ chức hoạt động cần được xây dựng phù hợp với bối cảnh của địa phương nghĩa là việc lựa chọn nội dung, cách thiết kế hoạt động, phương pháp, hình thức tổ chức giáo dục KNTBV cho trẻ phải gắn với đặc điểm phát triển, nhu cầu, khả năng, kinh nghiệm sống, điều kiện sống, lối sống của trẻ; với khả năng tham gia hỗ trợ của gia đình và cộng đồng; với năng lực của GV; phù hợp với điều kiện cơ sở vật chất thực tế của nhà trường; với điều kiện tự nhiên, KT-XH của địa phương. Bài báo nghiên cứu và đề xuất quy trình giáo dục KNTBV cho trẻ 5-6 tuổi theo TCTN ở trường mầm non với phạm vi nghiên cứu là khu vực miền núi phía Bắc và có tính đến sự phù hợp với bối cảnh địa phương, từ đó xác định các điều kiện cần thiết để thực hiện tốt quy trình này.

2. Kết quả nghiên cứu

2.1. Khái quát về giáo dục kỹ năng tự bảo vệ cho trẻ 5-6 tuổi theo tiếp cận trải nghiệm ở trường mầm non

2.1.1. Khái niệm “tự bảo vệ”, “kỹ năng tự bảo vệ”, “trải nghiệm và giáo dục kỹ năng tự bảo vệ theo tiếp cận trải nghiệm”

Theo Poche và cộng sự (1988), “tự bảo vệ” là phản ứng một cách an toàn khi bị tiềm ẩn nguy cơ hoặc một kẻ quấy rối trẻ em tiếp cận. Tự bảo vệ là động thái có nguồn gốc từ bản năng sinh tồn của động vật trong không gian

sống thông trị bởi quy luật “mạnh được yếu thua”, là phản xạ tự nhiên khi đứng trước hiểm họa đối với bản thân (Nguyễn Ngọc Điện, 2017). Trong mọi hoàn cảnh, tự bảo vệ là tự che chở, tự bảo vệ lấy mình, tự mình giữ lấy mình, chống lại sự xâm hại của kẻ khác (Hoàng Phê, 2004) - nghĩa là chủ thể hay cá nhân nào đó cần có những kiến thức, những cách ứng xử phù hợp nhất trong những hoàn cảnh nhất định để tự bảo vệ lấy bản thân. Vậy, *tự bảo vệ* là giữ cho bản thân tránh khỏi những mối nguy hiểm như bị tổn thương về thể chất hoặc tinh thần.

Từ đó, có thể xác định rằng, “KNTBV” là sự thực hiện có kết quả một hành động hay hoạt động tự bảo vệ bằng cách vận dụng những tri thức, kinh nghiệm đã có của cá nhân một cách hợp lí, linh hoạt vào các tình huống khác nhau để đạt được mục tiêu giữ cho bản thân được an toàn về thể chất và tinh thần. KNTBV của trẻ cần được hiểu một cách đầy đủ, bao gồm 2 mặt: *Tự bảo vệ thân thể* (bảo vệ sức khỏe thể chất) - những kỹ năng để bảo vệ cơ thể được an toàn về thể chất (bị tấn công bằng vũ lực, bị ngã, bị chảy máu, bị tai nạn,...); *Tự bảo vệ tinh thần* (bảo vệ sức khỏe tâm lí xã hội) - những kỹ năng cần thiết để ứng phó với những khó khăn tâm lí và tình cảm trong mối quan hệ với cha mẹ, thầy cô, bạn bè và những người xung quanh (UNICEF Việt Nam, 2018). Các trường hợp cần vận dụng kỹ năng bảo vệ để bản thân được an toàn có cả các tình huống nguy hiểm, khẩn cấp, bất ngờ xảy ra và cả những nguy cơ tiềm ẩn mất an toàn (dấu hiệu nhận biết có thể bằng giác quan, bằng suy đoán).

KNTBV của trẻ được hình thành gắn liền với các tình huống thực tiễn và xuất phát từ thực tiễn. Chỉ khi xuất hiện tình huống, trẻ mới có phản xạ về hành động bảo vệ bản thân mình dựa trên kinh nghiệm sẵn có. Song, để có được kinh nghiệm trẻ buộc phải trải nghiệm thường xuyên với môi trường xung quanh... Con người trải nghiệm để phục vụ lại cho cuộc sống của mình. Theo Phạm Minh Hạc (2013), chúng ta sống trong thực tại, trao đổi thông tin với thực tại, nhờ đó chúng ta thu được những kiến thức và kinh nghiệm sống cho riêng bản thân chúng ta. Nhờ đó, con người sẽ tự hoàn thiện mình, cải tạo được thực tại và sống tốt hơn.

Đối với trẻ nhỏ, trải nghiệm có thể là thụ động hoặc chủ động. Trải nghiệm thụ động là những hoạt động trong cuộc sống hàng ngày trẻ được tham dự. Trải nghiệm chủ động là trải nghiệm do người lớn tạo ra bao gồm trải nghiệm trong tình huống giả định và trải nghiệm trong cuộc sống thực. Vậy, *trải nghiệm* là quá trình trẻ tham gia, tiếp xúc trực tiếp với các sự vật, hiện tượng và các hoạt động thực tiễn khác nhau của môi trường xung quanh, qua đó chiếm lĩnh kiến thức, hình thành và phát triển kỹ năng của bản thân.

Giáo dục KNTBV cho trẻ 5-6 tuổi theo TCTN là một phương thức giáo dục đem lại hiệu quả cao, giúp trẻ dễ dàng gắn lí luận với thực tiễn, đảm bảo cho kỹ năng vừa có tính bền vững, vừa có tính thích nghi cao với môi trường. Do đó, *giáo dục KNTBV cho trẻ 5-6 tuổi theo TCTN ở trường mầm non* là quá trình tổ chức hoạt động cho trẻ được tham gia, tiếp xúc trực tiếp với các sự vật, hiện tượng và các hoạt động thực tiễn khác nhau của môi trường xung quanh nhằm thực hiện có kết quả hành động hay hoạt động tự bảo vệ một cách hợp lí, linh hoạt để giữ cho bản thân được an toàn về thể chất và tinh thần.

2.1.2. Mục tiêu và nội dung giáo dục kỹ năng tự bảo vệ cho trẻ 5-6 tuổi theo tiếp cận trải nghiệm

Mục tiêu giáo dục KNTBV cho trẻ 5-6 tuổi theo TCTN ở các trường mầm non nhằm: Trang bị cho trẻ kiến thức cơ bản để nhận diện được các yếu tố và nguy cơ gây mất an toàn cho bản thân trong môi trường tự nhiên và xã hội đa dạng; hình thành cho trẻ các KNTBV cần thiết để phòng tránh và xử trí những tình huống nguy hiểm trong cuộc sống xảy ra với bản thân; tạo môi trường phong phú, mới mẻ nhưng gần gũi với thực tiễn, giúp trẻ hứng thú, tích cực tham gia hoạt động đồng thời tạo cho trẻ cơ hội được trao đổi, chia sẻ kinh nghiệm với nhau. Từ đó, các KNTBV của trẻ được hình thành một cách tự nhiên và bền vững.

Căn cứ vào mục tiêu và Chương trình giáo dục mầm non; Bộ chuẩn phát triển của trẻ 5 tuổi; những yêu cầu và cam kết thực hiện Công ước về quyền trẻ em; đặc điểm tâm lí xã hội của trẻ 5-6 tuổi của trẻ khu vực miền núi, nghiên cứu xác định nội dung giáo dục KNTBV cho trẻ 5-6 tuổi theo TCTN ở trường mầm non như sau:

- Phát triển nhận thức của trẻ về KNTBV theo TCTN: Có những hiểu biết cơ bản về tên hành động gây mất an toàn và tên hành động tự bảo vệ cần phải thực hiện; Có những hiểu biết cơ bản để nhận diện các tình huống nguy hiểm, các nguy cơ tiềm ẩn gây mất an toàn cho bản thân; Có những hiểu biết cơ bản về phương thức hành động tự bảo vệ (cách thức thực hiện các hành động phù hợp với bản thân, với đối tượng tác động và tình huống cụ thể) và tri thức về đối tượng hành động cũng như các phương tiện phù hợp để thực hiện các hành động tự bảo vệ; Nhận biết được mục đích và nhiệm vụ hành động tự bảo vệ phải thực hiện trong từng tình huống trải nghiệm cụ thể.

- Hình thành và phát triển các KNTBV cụ thể theo TCTN:

Giáo dục KNTBV cho trẻ là giáo dục từng kỹ năng cụ thể trong hệ thống các kỹ năng thành phần của nhóm này, bao gồm: Kỹ năng phòng tránh những hành động nguy hiểm, những nơi không an toàn, những vật dụng nguy hiểm đến tính mạng; Kỹ năng ăn uống an toàn; Kỹ năng phòng tránh xâm hại; Kỹ năng an toàn khi tham gia giao thông; Kỹ

năng phòng tránh lạc đường và bắt cóc; Kỹ năng nhận diện một số trường hợp khẩn cấp và gọi người giúp đỡ; Kỹ năng thực hiện một số hành vi và quy tắc ứng xử xã hội đảm bảo an toàn; Kỹ năng vệ sinh thân thể và bảo vệ sức khỏe; KNTBV an toàn trên không gian mạng.

2.2. Quy trình giáo dục kỹ năng tự bảo vệ cho trẻ 5-6 tuổi theo tiếp cận trải nghiệm ở trường mầm non

Quy trình giáo dục KNTBV cho trẻ 5-6 tuổi theo TCTN ở trường mầm non bao gồm:

Bước 1: Lập kế hoạch tổ chức hoạt động giáo dục KNTBV cho trẻ

- *Xác định mục tiêu cho hoạt động*

Xác định mục tiêu hoạt động giáo dục KNTBV cần bám sát vào mục tiêu chung giáo dục mầm non, mục tiêu của chủ đề, mục tiêu của bài dạy, mục tiêu của giáo dục trải nghiệm.

Mục tiêu giáo dục KNTBV theo TCTN cần cụ thể về kiến thức, kỹ năng và thái độ cần đạt được trên trẻ và đảm bảo khai thác được tối đa vốn kinh nghiệm hiện có của trẻ, đảm bảo tính vừa sức và khả thi đối với trẻ trong quá trình trải nghiệm thực tế.

- *Lựa chọn nội dung giáo dục KNTBV cho trẻ 5-6 tuổi ở trường mầm non theo TCTN*

Trên cơ sở đặc điểm của trẻ (kinh nghiệm sẵn có); yêu cầu về chuẩn phát triển của trẻ 5-6 tuổi; đặc điểm, hình thức tổ chức của hoạt động, GV có thể lựa chọn một kỹ năng hoặc một nhóm kỹ năng giáo dục KNTBV cho trẻ trong số các kỹ năng thành phần như trên.

Bảng 1. Danh mục các đề tài giáo dục KNTBV cho trẻ 5-6 tuổi theo TCTN ở trường mầm non

STT	Nội dung giáo dục KNTBV	Đề tài giáo dục KNTBV theo TCTN	Chủ đề
1	Kỹ năng phòng tránh những hành động nguy hiểm, những nơi không an toàn, những vật dụng nguy hiểm đến tính mạng	Những hành động không an toàn bé nên tránh	Bản thân/ Gia đình/ Trường mầm non/ Nước và các hiện tượng tự nhiên/ Thế giới động vật/ Thế giới thực vật
		Nhận biết những nơi nguy hiểm, không an toàn với bé	
		Nhận biết các vật dụng không an toàn với bé và mối nguy hiểm khi đến gần.	
2	Kỹ năng ăn uống an toàn	Những hành động an toàn khi ăn uống bé cần biết.	Bản thân/ Trường mầm non/ Gia đình
		Những hành động không an toàn khi ăn uống bé cần biết.	
		Những thức ăn không an toàn với bé.	
3	Kỹ năng phòng tránh xâm hại	Bé bảo vệ “vùng nhạy cảm” trên cơ thể	Bản thân/ Gia đình
		Tim hiểu về “đụng chạm” an toàn và không an toàn với bé.	
		Ai có thể giúp đỡ được bé?	
4	Kỹ năng an toàn khi tham gia giao thông	Bé nhận biết biển báo giao thông.	Giao thông
		Bé tham gia phương tiện giao thông công cộng.	
		Bé đi đường một mình an toàn.	
		An toàn khi ngồi trên xe.	
5	Kỹ năng phòng tránh lạc đường và bắt cóc	Nhận diện dấu hiệu có nguy cơ bị bắt cóc.	Giao thông/ Bản thân
		Bé làm gì để phòng tránh bị bắt cóc?	
		Bé tìm hiểu một số tình huống thoát hiểm khi bị bắt cóc.	
		Bé nhận biết dấu hiệu bị lạc đường.	
		Bé cần làm gì để phòng tránh lạc đường?	
Bé cần làm gì khi bị lạc đường?			
6	Kỹ năng nhận diện một số trường hợp khẩn cấp và gọi người giúp đỡ	Bé nhận biết một số trường hợp khẩn cấp cần gọi người giúp đỡ.	Trường mầm non/ Gia đình/ Thế giới động vật
		Bé cần làm gì khi gặp các trường hợp khẩn cấp?	
7	Kỹ năng thực hiện một số hành vi và quy tắc ứng xử xã hội đảm bảo an toàn	Bé nhận biết một số quy định ở trường, gia đình và nơi công cộng để đảm bảo an toàn.	Gia đình/ Trường tiểu học/ Tết và mùa xuân
		Bé cần làm gì để an toàn?	
8	Kỹ năng vệ sinh thân thể và bảo vệ sức khỏe	Bé vệ sinh thân thể sạch sẽ hàng ngày.	Bản thân/ Gia đình
		Bé cần làm gì để bảo vệ sức khoẻ?	
9	KNTBV an toàn trên không gian mạng	Bé tìm hiểu về mạng Internet.	Bản thân/ Gia đình
		Bé được xem gì trên Internet?	
		Khi nào bé được xem Internet?	

- Xác định các hình thức giáo dục KNTBV cho trẻ 5-6 tuổi ở trường mầm non

Chương trình giáo dục mầm non thể hiện tính tích hợp cao trong nội dung giáo dục trẻ các lứa tuổi. Trong chế độ sinh hoạt hàng ngày, trẻ được tham gia nhiều dạng hoạt động khác nhau và mỗi hoạt động lại có những ưu thế riêng đối với việc giáo dục KNTBV cho trẻ. Nếu khai thác được ưu thế của từng hoạt động đó sẽ giúp trẻ có nhiều cơ hội được trải nghiệm để hình thành, rèn luyện và phát triển KNTBV. GV có thể lựa chọn một trong các hình thức đa dạng sau để giáo dục KNTBV cho trẻ 5-6 tuổi theo TCTN: hoạt động vui chơi; hoạt động học có chủ đích; hoạt động ngày hội, ngày lễ; hoạt động tham quan, dã ngoại; hoạt động chăm sóc - vệ sinh (ăn trưa, ngủ trưa, vệ sinh cá nhân); hoạt động lao động.

- Xác định thời gian, địa điểm; các điều kiện về cơ sở vật chất; môi trường tâm lý xã hội; lực lượng phối hợp, hỗ trợ khi tổ chức hoạt động

+ Về thời gian: tùy từng hình thức và phạm vi tổ chức hoạt động và mà GV xác định thời gian tổ chức cho phù hợp. Nếu là các hoạt động tổ chức trong phạm vi lớp học (hoạt động học; trò chơi; hoạt động chăm sóc, vệ sinh,...) thì thời gian có thể tương ứng với dạng hoạt động đó được quy định trong Chương trình giáo dục mầm non hoặc kéo dài thêm cho phù hợp; nếu là các hoạt động tổ chức ngoài lớp học, ngoài trường (hoạt động ngày hội, ngày lễ; hoạt động tham quan, dã ngoại; hoạt động lao động) thì thời gian có thể kéo dài cả buổi sáng hoặc cả ngày. Việc xác định thời gian cần cân đối với các hoạt động khác của trẻ và đảm bảo sao cho trẻ không cảm thấy mệt mỏi, quá sức.

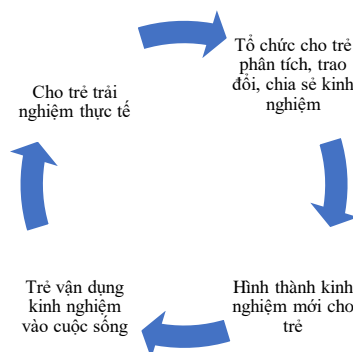
+ Địa điểm: Cần chọn địa điểm có khoảng không gian đủ rộng, thoáng để tất cả trẻ đều có cơ hội được trải nghiệm trực tiếp với đồ dùng, đồ chơi, nguyên vật liệu và dễ dàng tương tác với bạn chơi. Các hoạt động giáo dục KNTBV cho trẻ 5-6 tuổi theo TCTN cần ưu tiên các địa điểm gắn liền với thiên nhiên hoặc thực tiễn cuộc sống để trẻ có được nhiều kinh nghiệm phong phú, từ đó biết cách linh hoạt vận dụng vào cuộc sống hàng ngày.

+ Chuẩn bị về môi trường vật chất, tâm lý cho trẻ: môi trường vật chất đảm bảo được an toàn, trang bị đầy đủ các đồ dùng, đồ chơi cần thiết, phù hợp với nội dung hoạt động; môi trường tâm lý thân thiện, thoải mái và mỗi trẻ đều cảm thấy háo hức, phấn khởi tham gia hoạt động.

+ Lựa chọn các lực lượng hỗ trợ, phối hợp tham gia hoạt động: đây là một khâu quan trọng góp phần tổ chức hoạt động thành công vì mỗi hoạt động tổ chức theo TCTN cần phải có sự chuẩn bị chu đáo về đồ dùng, đồ chơi, nguyên vật liệu. Nếu là các hoạt động tổ chức trong trường, lực lượng phối hợp chủ yếu là phụ huynh học sinh trong lớp; nếu là các hoạt động tổ chức ngoài trường, lực lượng phối hợp có thêm các cơ quan đoàn thể của địa phương hoặc các đơn vị đồng tổ chức tùy từng nội dung hoạt động.

- Thiết kế chi tiết hoạt động

Vận dụng quy trình học tập qua trải nghiệm của David Kolb (1984), kế thừa nghiên cứu về tổ chức các hoạt động giáo dục theo hướng trải nghiệm của Hoàng Thị Phương và các cộng sự (2018), nghiên cứu xác định hoạt động giáo dục KNTBV cho trẻ 5-6 tuổi theo TCTN ở trường mầm non được tiến hành theo 4 giai đoạn sau:

Sơ đồ 1. Các bước tiến hành giáo dục KNTBV cho trẻ 5-6 tuổi theo TCTN ở trường mầm non

a) Cho trẻ trải nghiệm thực tế

* Giới thiệu hoạt động: Đây là giai đoạn quan trọng cần thiết, giúp trẻ nắm được rõ những yêu cầu cần thực hiện, từ đó chuẩn bị tâm thế sẵn sàng tham gia hoạt động.

- GV gây hứng thú cho trẻ, tạo môi trường tâm lý vừa gần gũi, thân mật vừa vui vẻ, hứng khởi bằng cách sử dụng nhiều hình thức tổ chức đa dạng như trò chơi, bài hát, câu đố, xem băng hình,...

- Giới thiệu cho trẻ về tên hoạt động (GV đặt tên cho hoạt động sao cho thật thú vị với trẻ mà vẫn thể hiện được nội dung giáo dục), mục tiêu, nội dung, hình thức hoạt động, cách đánh giá kết quả hoạt động.

* Phổ biến nhiệm vụ hoạt động cho trẻ: Đây là bước rất quan trọng để trẻ vừa được trải nghiệm trong hoạt động một cách tự nhiên vừa đạt được mục tiêu giáo dục KNTBV đã đề ra của GV. Khi tiến hành giao nhiệm vụ cho trẻ, GV cần truyền đạt một cách rành mạch, rõ ràng, đầy đủ, bao gồm cả nội dung nhiệm vụ lẫn thời gian, địa điểm hoặc yêu cầu; nêu rõ nhiệm vụ được thực hiện theo hình thức cá nhân hay nhóm. Nhiệm vụ trải nghiệm được giao trên cơ sở khai thác vốn kinh nghiệm đã có của trẻ. Các nhiệm vụ có thể được giao dưới hình thức nhiệm vụ chơi hoặc thi đua để trẻ hào hứng hoặc không cảm thấy bị áp lực. Cụ thể: - GV phổ biến nhiệm vụ chung cho cả lớp, ví dụ: “Hôm nay, lớp mình sẽ thực hành một trò chơi rất thú vị là biến vườn rau đây cỏ này thành một nông trại tí hon xanh mướt, gọn gàng và sạch cỏ nhé!”; - GV chia nhóm hoạt động cho trẻ và phổ biến nhiệm vụ cho từng nhóm: Có thể là nhóm theo các tổ đã được chia sẵn hoặc cô giao nhiệm vụ rồi định hướng cho trẻ tự lựa chọn nhóm hoạt động; - Trẻ về hoạt động theo nhóm theo khu vực đã định sẵn. GV đến từng nhóm để giúp nhóm tự thảo luận và từng cá nhân trong nhóm tự nhận nhiệm vụ; - GV lắng nghe ý kiến phản hồi từ trẻ. Nếu trẻ có thắc mắc, GV cần giải đáp rõ ràng hoặc có thể gợi ý, đề xuất một số phương án hoạt động nếu cảm thấy trẻ chưa hiểu rõ.

* Cho trẻ trải nghiệm: cần đảm bảo trẻ phải được tham gia trải nghiệm theo cá nhân hoặc theo nhóm một cách chủ động, sáng tạo tùy nội dung giáo dục KNTBV.

- Các nhóm/ cá nhân trẻ đi lấy đồ dùng, nguyên vật liệu (nếu có và chưa được bày sẵn) về nhóm hoặc vị trí của mình.
- Trẻ thực hiện trải nghiệm. Trong quá trình này, GV quan sát, đặt câu hỏi hoặc tình huống gợi ý nếu trẻ gặp khó khăn.
- Kết thúc trải nghiệm, cho trẻ trưng bày sản phẩm (nếu có) và cùng cô dọn dẹp khu vực vừa hoạt động.

b) Tổ chức cho trẻ phân tích, trao đổi, chia sẻ kinh nghiệm

Bước này giúp trẻ hồi tưởng lại những hoạt động mà trẻ vừa trải nghiệm, chia sẻ với các bạn và GV về các kinh nghiệm mà trẻ có được, từ đó kinh nghiệm được khắc sâu hoặc được điều chỉnh để chính xác hóa, đọng lại dấu ấn cảm xúc.

- Cho cá nhân/ nhóm trình bày về kết quả trải nghiệm dựa trên các sản phẩm của hoạt động (nếu có).
- Cho trẻ xem lại một số hình ảnh hoặc video tóm tắt đã ghi lại được trong hoạt động trải nghiệm thực tế để trẻ dễ dàng hình dung diễn tiến của hoạt động mà trẻ tham gia.

- GV đàm thoại với trẻ bằng hệ thống các câu hỏi: + Câu hỏi khai thác cảm xúc của trẻ khi tham gia hoạt động, với các dạng câu hỏi: Con cảm thấy như thế nào? Con có thích không? Con thấy dễ hay khó?...; + Câu hỏi khai thác tiến trình của hoạt động; các tình huống đã xảy ra; những kiến thức, kỹ năng, thái độ trẻ lĩnh hội được; về những sự vật, hiện tượng tác động mạnh tới cảm xúc mạnh của trẻ; về các mối quan hệ xuất hiện trong hoạt động;... từ đó khuyến khích trẻ trao đổi, chia sẻ kinh nghiệm về tự bảo vệ cùng cô giáo và các bạn. GV có thể sử dụng các dạng câu hỏi như: Con đã làm gì? Con làm như thế nào? Con đã nhìn thấy gì? Những gì đã xảy ra? Ai làm cùng con? Tại sao lại như thế?...; + Câu hỏi khai thác nhu cầu và mong muốn của trẻ khi tham gia hoạt động tiếp theo như: Con có muốn làm tiếp không? nếu được chơi nữa, con sẽ làm lại như thế nào?

- GV cũng có thể đặt ra các tình huống có vấn đề, các tình huống đảo ngược đáp án để trẻ phản hồi và đưa ra quan điểm của mình hoặc GV cho trẻ chia sẻ kinh nghiệm dưới dạng một trò chơi thi đua giữa các nhóm. Ví dụ: trò chơi “Ai nhanh nhất”, khi cô giáo đặt câu hỏi, các nhóm lắng nghe, bàn bạc và rung chuông/ phát cờ để giành quyền trả lời.

Khi tổ chức bước này, GV cần lưu ý:

- Với các hoạt động giáo dục KNTBV cho trẻ theo TCTN tổ chức ở lớp hay ngoài sân trường, vườn trường trong thời gian ngắn thì bước này có thể tiến hành ngay sau bước 1 (cho trẻ trải nghiệm thực tế) thì diễn tiến và kết quả của hoạt động trẻ vẫn nhớ rõ để có thể chia sẻ kinh nghiệm của mình. Tuy nhiên, có những hoạt động giáo dục KNTBV cho trẻ được tiến hành ngoài lớp học, ngoài trường theo hình thức như lao động, ngày hội, ngày lễ; tham quan, dã ngoại;... thì bước này có thể tiến hành trong giờ sinh hoạt chiều hoặc ngày hôm sau. Khi ấy, GV cần lưu giữ các sản phẩm của hoạt động hoặc trang bị phương tiện ghi hình để lưu lại các hình ảnh, video cho trẻ xem trước khi tổ chức chia sẻ kinh nghiệm.

- Luôn tạo ra bầu không khí tự nhiên, thoải mái, vui vẻ cho trẻ và khuyến khích sự tự nguyện, tích cực của trẻ khi trẻ trao đổi, chia sẻ thông tin. Ngoài những trẻ nhanh nhẹn, mạnh dạn, GV cần chú ý khích lệ và tạo điều kiện cho những trẻ còn nhút nhát thể hiện quan điểm cá nhân của mình bằng các gợi ý phù hợp.

- Các câu hỏi đàm thoại không nên đặt ra cho trẻ liên tiếp tạo ra sự nhàm chán cho trẻ. Đặc biệt, đối tượng hướng tới là trẻ em vùng miền núi nên các câu hỏi có thể kèm minh họa bằng hình ảnh hoặc sử dụng biểu tượng để trẻ lựa chọn đáp án.

c) Hình thành kinh nghiệm mới cho trẻ. Đây là bước giúp trẻ học được kiến thức và kinh nghiệm mới, tạo ra những hiểu biết mới trên cơ sở những gì trẻ đã được trải nghiệm, sau đó trao đổi, chia sẻ với cô giáo và các bạn. Ở bước này, GV cần:

- Khích lệ trẻ tự nói ra kinh nghiệm về KNTBV mà trẻ đã thu được trong hoạt động.

- Sử dụng sơ đồ hoặc tranh ảnh minh họa, thơ, vè,... để gợi ý nếu trẻ chưa nói được tốt hoặc để kết luận về kinh nghiệm mới rút ra được cho trẻ, giúp trẻ hứng thú hơn và ghi nhớ nhanh hơn.

d) Vận dụng kinh nghiệm vào cuộc sống

Bước này, GV giúp trẻ sử dụng kinh nghiệm về kỹ năng tự bảo vệ đã hình thành được vào các hoàn cảnh hoặc sự việc mới.

- Tổ chức cho trẻ vẽ tranh, kể chuyện theo tranh về các sự vật, hiện tượng, các đối tượng, các sự việc mà trẻ được trải nghiệm hoặc cho trẻ xem thêm một số hình ảnh, video khác về các hoạt động tương tự như các hoạt động trẻ được trải nghiệm.

- Với các hoạt động khác trong chế độ sinh hoạt hàng ngày của trẻ ở trường mầm non: GV tích cực cho trẻ thực hành, vận dụng những kinh nghiệm về KNTBV đã hình thành được bằng cách tạo tình huống có vấn đề cho trẻ giải quyết, chơi trò chơi hoặc giao nhiệm vụ cho trẻ thực hiện.

- Trao đổi, phối hợp với gia đình để tạo môi trường, tạo cơ hội cho trẻ được vận dụng các kinh nghiệm về KNTBV vào thực tiễn.

Bước 2: Tổ chức các hoạt động giáo dục KNTBV cho trẻ

Sau khi hoàn thiện kế hoạch giáo dục KNTBV cho trẻ 5-6 tuổi theo TCTN, cần thông báo đến các lực lượng có liên quan để cùng nắm rõ hoạt động và phối hợp cho tốt; chuẩn bị tâm thế sẵn sàng tham gia hoạt động cho trẻ; chuẩn bị các điều kiện cần thiết và tổ chức hoạt động theo kế hoạch đã đề ra.

Bước 3: Đánh giá kết quả hoạt động

Đây là một bước quan trọng để GV thấy được mức độ KNTBV của trẻ; các yếu tố ảnh hưởng; sự phù hợp của nội dung, phương pháp, hình thức tổ chức đã lựa chọn, từ đó có sự điều chỉnh, bổ sung cho các kế hoạch tiếp theo. GV đánh giá kết quả hoạt động bằng cách quan sát, ghi chép, quay video tiến trình hoạt động và dựa trên tiêu chí đánh giá, thang đo để nhận xét.

3. Kết luận

Nếu các trường mầm non tổ chức được các hoạt động theo TCTN để trẻ nhận diện và đánh giá được rủi ro; tăng cường kiến thức và rèn luyện các kỹ năng đảm bảo an toàn thiết yếu trong những điều kiện và hoàn cảnh cụ thể thì trẻ có thể thích ứng tốt hơn với điều kiện thực tế, đảm bảo an toàn tuyệt đối khi trẻ đến trường học tập, vui chơi. Mỗi GV cần tổ chức hoạt động theo quy trình phù hợp từ xây dựng kế hoạch đến tổ chức hoạt động và đánh giá kết quả phù hợp với bối cảnh từng địa phương. Để thực hiện tốt các bước theo quy trình trên, cần có các điều kiện sau: (1) GV cần đánh giá được mức độ KNTBV của trẻ hiện tại để lựa chọn nội dung, phương pháp, hình thức tổ chức phù hợp trên cơ sở kinh nghiệm đã có; (2) GV hiểu rõ đặc điểm tâm lý của trẻ để có sự tác động phù hợp trong quá trình tổ chức; (3) Trẻ cần mạnh dạn giao tiếp bằng tiếng Việt, nếu vốn từ của trẻ chưa phong phú, GV có thể dạy trẻ một số thuật ngữ liên quan đến nội dung hoạt động để trẻ có thể diễn tả được cho người khác hiểu khi chia sẻ kinh nghiệm; (4) Có sự phối hợp chặt chẽ giữa GV và phụ huynh.

Tài liệu tham khảo

Hoàng Phê (chủ biên, 2004). *Từ điển tiếng Việt*. NXB Đà Nẵng.

Hoàng Thị Phương (2016). Về việc tích hợp mục tiêu giáo dục trong hoạt động trải nghiệm của trẻ mầm non. *Tạp chí Giáo dục*, 12, 85-87.

Hoàng Thị Phương, Lê Thị Bắc Lý, Bùi Thị Lâm, Nguyễn Mạnh Tuấn, Nguyễn Thị Mỹ Dung, Vũ Thanh Vân (2018). *Tổ chức hoạt động giáo dục theo hướng trải nghiệm cho trẻ mầm non*. NXB Đại học Sư phạm.

Kolb, D. A. (1984). *Experiential learning: Experience is the source of learning and Development*. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall.

Nguyễn Mạnh Tuấn, Hoàng Thị Phương (2017). Thực trạng tổ chức hoạt động trải nghiệm cho trẻ ở trường mầm non. *Tạp chí Giáo dục*, số đặc biệt tháng 12, 20-23.

Nguyễn Ngọc Điện (2017). Quyền tự bảo vệ - Điểm mới trong Bộ luật Dân sự năm 2015. *Tạp chí Nghiên cứu lập pháp*, 1+2, 329-333.

Phạm Minh Hạc (chủ biên, 2013). *Từ điển Bách khoa tâm lý học giáo dục Việt Nam*. NXB Giáo dục Việt Nam.

Poche, C., Yoder, P., & Raymond, M. (1988). Teaching self - protection to children using television techniques. *Journal of Applied Behavior Analysis*, 21, 253-261.

UNICEF Việt Nam (2018). *Báo cáo tóm tắt tình hình sức khỏe tâm thần và tâm lý xã hội của trẻ em và thanh niên tại một số tỉnh và thành phố của Việt Nam*.